

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 29 november 2024

Mål nr
B 3646-24

PARTER

Klagande

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

Motpart

AH

Ombud och offentlig försvarare: Advokat DM

SAKEN

Brott mot lagen om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål,
grovt brott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2024-04-16 i mål B 2183-24

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

DM ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av AH i Högsta domstolen med 9 913 kr. Av beloppet avser 7 930 kr 58 öre arbete och 1 982 kr 66 öre mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att AH ska dömas för brott mot lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, grovt brott, och att påföljden ska bestämmas till ungdomstjänst.

AH har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. AH, då 17 år, stoppades på en gata i Västerås och blev visiterad av polis som påträffade en laserpekare i hans byxficka. Laserpekaren var cirka 155 millimeter lång och märkt med en etikett som bland annat innehöll texten "DANGER" och en varningsbild föreställande ett överstruket öga.
2. AH åtalades för grovt brott mot knivförbudslagen enligt följande gärningsbeskrivning.

AH har haft en stark laserpekare på allmän plats trots att det inte var befogat. Föremålet var ägnat att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa. Det hände den 18 oktober 2023 på Pettersbergsgatan, Västerås, Västerås stad.

Brottet bör bedömas som grovt [eftersom] föremålet innehafts i ett sammanhang där det kunde befaras komma till användning vid

brottsligt angrepp på någons liv eller hälsa, föremålet har varit av särskilt farlig beskaffenhet.

AH begick gärningen med uppsåt.

3. Tingsrätten gjorde bedömningen att en stark laserpekare inte är ett sådant föremål som faller under knivförbudslagens tillämpningsområde och frikände därför AH. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom.

Frågan i Högsta domstolen

4. Frågan i målet är om en stark laserpekare är ett sådant föremål som omfattas av knivförbudslagen.

Förbudet mot innehav av knivar och andra farliga föremål

5. Knivar och andra farliga föremål får inte innehas på allmän plats, på skolområden där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs eller i fordon på allmän plats. Förbudet gäller emellertid inte om innehavet med hänsyn till föremålets art, innehavarens behov och övriga omständigheter är att anse som befogat. (Se 1 § knivförbudslagen.)

6. Den som uppsåtligen bryter mot förbudet döms till böter eller fängelse i högst ett år. Begås gärningen av oaktsamhet döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är grovt är straffet fängelse i lägst sex månader och högst två år. I ringa fall ska inte dömas till ansvar. (Se 4 § knivförbudslagen.)

7. Syftet med förbudet mot innehav på vissa platser är att minska risken för att personer bär med sig knivar eller andra farliga föremål som lätt kan användas som vapen om det uppstår bråk eller konflikter med allvarligare brottslighet som följd (se prop. 1987/88:98 s. 6 och prop. 1989/90:129 s. 9 f.).

8. Knivförbudslagen är enligt 3 § inte tillämplig på sådana vapen och andra föremål som omfattas av vapenlagen (1996:67).

Starka laserpekare

9. En laserpekare är avsedd att användas som pekpinne. En stark laserpekare får enligt 5 kap. 9 § första stycket 2 strålskyddsförordningen (2018:506) inte innehas utan tillstånd. Strålskyddslagen (2018:396) innehåller en straffbestämmelse som anger att den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot tillståndsplikten döms till böter eller fängelse i högst två år (se 7 kap. 9 § och 9 kap. 2 § 4). Det finns således ett särskilt straffsanktionerat förbud avseende starka laserpekare.

10. I avgörandet ”Laserpekaren III” NJA 2019 s. 577 uttalade Högsta domstolen att det skulle strida mot legalitetsprincipen att beträffande innehav av starka laserpekare döma till ansvar för brott mot strålskyddslagen eftersom det straffbara området bestäms med hänvisning till en teknisk standard som inte finns på svenska. Detta gäller fortfarande. Innehav av en stark laserpekare på allmän plats kan därför av legalitetsskäl inte föranleda ansvar för brott mot strålskyddslagen.

Starka laserpekare omfattas inte av knivförbudslagen

11. Innehavsförbudet tar enligt ordalydelsen i 1 § knivförbudslagen, utöver knivar och andra stick- eller skärvapen, sikte på föremål som är ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa. I förarbetena anges att förbudet omfattar en del verktyg och andra föremål som genom sin konstruktion är ägnade att användas för att skada andra, till exempel sylar, stämjärn och mejslar. Även gatustridsvapen omfattas av innehavsförbudet. Det rör sig om bland annat knogjärn, batonger, kaststjärnor, karatepinnar och strypsnaror. Enligt förarbetena skulle förbudet i princip ta sikte på sådana föremål som kunde utgöra vapen enligt straff-

bestämmelsen om olaga hot i 4 kap. 5 § brottsbalken och som även avsågs i förverkanderegeln i 36 kap. 3 § 2 brottsbalken. (Se prop. 1987/88:98 s. 14 och prop. 1989/90:129 s. 20.)

12. Vid bedömningen av om ett föremål omfattas av innehavsförbudet ska endast föremålets art bedömas och några omständigheter i övrigt ska inte beaktas. Utgångspunkten är således att det är själva innehavet som är straffbelagt, förutsatt att det inte föreligger några omständigheter som leder till ansvarsfrihet. (Se ”Bollträet” NJA 2011 s. 556 p. 3.)

13. Konstruktionen av straffbestämmelsen talar för att försiktighet ska iakttas vid bedömningen av vilka föremål som ska ingå i tillämpningsområdet. I samma riktning talar den restriktiva tolkning som allmänt sett ska göras av straffbestämmelser.

14. Även om en språklig tolkning av straffbestämmelsen inte utesluter att varje föremål som lätt kan användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa omfattas av förbudet är det tydligt att en begränsning har avsetts (se ”Bollträet” p. 8). Och den hänvisning som görs i förarbetena till bestämmelsen om olaga hot eller den nämnda förverkanderegeln (se p. 11) kan inte tas till intäkt för att alla typer av föremål som skulle kunna utgöra vapen enligt dessa bestämmelser ska omfattas av innehavsförbudet.

15. Eftersom förbudet tar sikte på föremålets art och redan själva innehavet är straffbart bör det inte omfatta andra föremål än sådana som, i likhet med knivar och andra stick- eller skärvapen, utifrån sin konstruktion och sitt verkningssätt typiskt sett är sådana att de används som vapen vid brott mot liv eller hälsa. I detta bör vidare ligga att föremålet, för att innehavet ska vara straffbart, inte i alltför hög grad skiljer sig från de typer av föremål som anges i lagtexten eller som det ges exempel på i förarbetena.

16. Den som utsätts för strålning från en laserpekare kan bli bländad men kan också, om det är en stark laserpekare, drabbas av ögonskador. Starka laserpekare nämns varken i lagtexten eller i förarbetena till knivförbudslagen och de skiljer sig klart från exempelvis knivar, sylar, stämjärn och mejslar, både i fråga om konstruktion och verkningsätt. Starka laserpekare skiljer sig också på ett tydligt sätt från gatustridsvapen (se p. 11).

17. Enbart det förhållandet att en stark laserpekare kan användas så att ögonskada kan uppkomma medför inte att den kan ses som ett föremål som är ägnat att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa i den mening som avses i knivförbudslagen.

Bedömningen i detta fall

18. Eftersom en stark laserpekare inte omfattas av knivförbudslagen ska åtalet mot AH ogillas. Hovrättens domslut ska alltså fastställas.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Agneta Bäcklund, Stefan Johansson, Stefan Reimer (referent) och Cecilia Renfors. Föredragande har varit justitiesekreteraren Veronica Olofsson.